

فعل‌های متوالی

انتشارات دانشگاه اصفهان

نویسنده

الکساندرا آیخنوالد

مترجمان

دکتر والی رضایی

عضو هیأت علمی گروه زبان‌شناسی، دانشگاه اصفهان

دکتر آزاده سخن‌آفرین

دانش آموخته دکتری گروه زبان‌شناسی، دانشگاه اصفهان

انتشارات دانشگاه اصفهان

سرشناسه : آخن والد، آکساندرا یوریونا، ۱۹۵۷ - م.
عنوان و نام پدیدآور : فعل‌های متوالی/ نویسنده الکساندرا آخنوالد؛ مترجمان والی رضایی، آزاده سخن آفرین
مشخصات نشر : اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۱۴۰۴
مشخصات ظاهری : ۴۳۳ ص.
فروست : انتشارات دانشگاه اصفهان؛ ۷۸۷.
شابک : 978-600-110-255-4
وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
یادداشت : عنوان اصلی: Serial verbs, c2018.
موضوع : دستور زبان تطبیقی -- فعل
Grammar, Comparative and general -- Verb
رده‌شناسی (زبان‌شناسی)
Typology (Linguistics)
شناسه افزوده : رضایی، والی، ۱۳۴۸-، مترجم
شناسه افزوده : سخن آفرین، آزاده، ۱۳۵۷-، مترجم
شناسه افزوده : دانشگاه اصفهان
شناسه افزوده : University of Isfahan
رده بندی کنگره : P۲۸۱
رده بندی دیوئی : ۴۱۵/۶
شماره کتابشناسی ملی : ۱۰۱۸۶۴۳۴

انتشارات دانشگاه اصفهان

عنوان کتاب: فعل‌های متوالی
نویسنده: الکساندرا آخنوالد
مترجمان: والی رضایی، آزاده سخن آفرین
ویراستار ادبی: زهره طاهری اندانی
ناشر: دانشگاه اصفهان
نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۴۰۴
شمارگان: ۱۰۰۰
ناظر فنی: رضا نیکبخت
چاپ و صحافی: دانشگاه اصفهان
قیمت: ۴/۰۰۰/۰۰۰ ریال

تمامی حقوق نشر برای ناشر محفوظ است

مراکز فروش کتاب

اصفهان: دانشگاه اصفهان، چاپخانه دانشگاه، تلفن: ۰۳۱-۳۷۹۳۲۱۸۵ و ۰۳۱-۳۷۹۳۲۰۹۲
پست الکترونیکی: press@res.ui.ac.ir فروش الکترونیکی کتاب: <https://press.ui.ac.ir>
- میدان آزادی، خیابان دانشگاه، فروشگاه کتاب دانشگاه اصفهان تلفن: ۰۳۱-۳۷۹۳۲۰۶۸
تهران: میدان انقلاب، خیابان شهید لبافی‌نژاد، بین ۱۲ فروردین و اردیبهشت، پلاک ۲۳۸
مؤسسه کتابیران، مرکز پخش کتاب‌های دانشگاهی، تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۹۴۴۰۹ و ۰۲۱-۶۶۴۱۱۱۷۳

پیشگفتار مترجمان

کتاب «افعال متوالی» شامل نه فصل است که به طور گسترده افعال متوالی را در بسیاری از زبان‌های دنیا بررسی می‌کند. چارچوب افعال متوالی، زمان پیدایش آن، روش تشخیص آن از انواع ساختارهای مشابه، پیوستاری از پرکاربردترین تا کم‌کاربردترین انواع این مقوله دستوری، فرایندهای مختلف دستوری‌شدگی و واژگانی‌شدگی و مراحل ظهور و انحلال آن‌ها از مهم‌ترین مباحث کتاب حاضر هستند و در پایان کتاب، بعد از معرفی کامل ساخت افعال متوالی، فهرستی جامع از مراحل لازم برای انجام پژوهش‌های میدانی در این حوزه ارائه شده است. از آنجا که مقوله دستوری فعل متوالی یکی از مقوله‌های بحث‌برانگیز بین پژوهشگران حوزه زبان‌شناسی و رده‌شناسی است و پژوهش‌هایی اندک در رابطه با این مقوله دستوری در زبان فارسی انجام شده است، ترجمه کتاب حاضر بسیار ضروری و مفید است؛ زیرا یکی از جامع‌ترین کتاب‌ها درباره ساخت افعال متوالی است که این موضوع را به صورت میدانی و در بافت زبانی واقعی بررسی می‌کند و می‌تواند به عنوان یکی از منابع آموزشی کارآمد در رشته زبان‌شناسی تدریس شود تا شاهد پژوهش‌های گسترده در این زمینه باشیم. در همین راستا، هدف مترجمان کتاب حاضر برداشتن گامی مؤثر برای شناخت هرچه بیشتر این مقوله دستوری بین دانشگاهیان و علاقه‌مندان به حوزه زبان‌شناسی و رده‌شناسی است.

مترجمان

والی رضایی، آزاده سخن‌آفرین

انتشارات دانشگاه اصفهان

پیشگفتار

اولین پژوهش من دربارهٔ ساخت‌های فعل متوالی به صورت کار میدانی بر روی زبان یانا^۱، زبان آراواک^۲ در حوضهٔ رودخانهٔ وپس^۳ در برزیل و دیگر زبان‌های مرتبط آراواک، کاری دشوار بود. برای کشف حقایقی جدید، تصمیم گرفتم تا مطالعه‌ای رده‌شناختی از ساخت‌های فعل متوالی انجام دهم.

در سال ۲۰۰۳ من و دیکسون کارگاهی بین‌المللی دربارهٔ ساخت‌های فعل متوالی برگزار کردیم. کارگاه و ویرایش‌های بعدی دارای مقدمه‌ای با محتوای سازوکارهای فرازبانی تنوع ساخت‌های فعل متوالی، طبقه‌بندی آن‌ها و موضوع‌های کلی است که توسط خودم تنظیم شده است و جمع‌بندی دیکسون از سازوکار تحلیل در آن خلاصه شده است. پس از آن، چهارده همکاری با تجزیه و تحلیل گستردهٔ ساخت‌های فعل متوالی و ساخت مشابه در زبان‌هایی از آسیا، آفریقا، آمریکای شمالی، مرکزی و جنوبی، اقیانوسیه و گینه نو انجام شد. چارچوب تحلیل به ویژه تقسیم افعال متوالی به مقایسه و نامتقارن و اصول دستوری‌شدگی و واژگانی‌شدگی این ساخت به عنوان معیاری در گسترش تعداد مطالعات عملی ساخت‌های فعل متوالی در سراسر جهان پذیرفته شده است. در چند سال گذشته، داده‌های جدید، زبان‌های جدید و نظام‌های جدید از ساخت‌های فعل متوالی شناسایی و تحلیل شده‌اند. در همین راستا، تحلیل‌گران برای گسترش دادن مفهوم افعال متوالی در دریای ترکیب‌های چندفعلی از همه نوع تلاش کرده‌اند. از زاویه‌ای دیگر، با تفسیر نادرست منابع، درک نادرست استدلال‌ها و هدف قرار دادن ماهیت دستورهای شناخته‌شدهٔ رده‌شناختی، مفهوم فعل متوالی تحریف شده است. اکنون زمان آن رسیده است تا به صورت نظام‌مند ساخت‌های فعل متوالی را در سراسر جهان با ترکیب داده‌ها و بینش‌های جدید بررسی کنیم. با تشویق همکاران و داوران غیروابستهٔ انتشارات دانشگاه آکسفورد، تصمیم گرفتم مطالعهٔ فرازبانی افعال متوالی را در سراسر جهان انجام دهم.

این کتاب می‌تواند هم به عنوان منبعی برای بررسی‌های بیشتر رده‌شناختی و هم به عنوان کتاب درسی استفاده شود. بحث دربارهٔ نظریهٔ زبانی پایه (به‌جای هر یک از قوانین خط

¹ Tariana

² Arawak language

³ Vaupes River Basin

زمانی) مطرح شده است و تمامی تعمیم‌ها بر اساس حقایق زبانی واقعی هستند. من و خوانندگان هدفی مشترک (رسیدن به درک تنوعی گسترده از افعال متوالی) داریم. تلاش کردم واقعیت‌ها را تحلیل کنم و پیچیدگی نظام‌هایی که از آن‌ها صحبت خواهد شد را به روشن‌ترین شکل ممکن تفسیر کنم.

مدیون افراد زیادی از قاره‌ها و کشورهای مختلف هستم. از خوزه، جوینو، اولویا، رافائل، لئو و کاندیدو فقید، گراسیلیانو و اسماعیل بریتو (سخنرانان تاریانا از سانتا روزا)، مارینو، دومینگو، اسماعیل، خورخه و باتیستا مونیز (تاریانا از پریکیوتس)، هامبرتو بالتازار و پدرو آنجلو توماس (وارکنا)، آفونسو، آلبینو و زائو فونتس، سلستینو داسیلوا، سیسیلیا و لورانو داسیلوا و مارسلیا فقید رودریگز (بانیوا) و تمام افرادی که کمک کردند تا ساخت‌های فعل متوالی زبان مادری‌شان را بیاموزم، قدردانی می‌کنم. همیشه به پائولین آگنس یواننگ لوما لاک، جیمز سسولاک، جکلین یوامالی بنجی آلا، کتی تکتای، جنی کوداپا و جماج و بسیاری دیگر که زیبایی مان‌بومی خود (پاپوآ گینه نو) را نشان دادند، مدیون هستم. تمارا مارگولینا همراه با مادر مرحومم، والریا گوئرلین، به من کمک کردند تا ساخت فعل‌های دوگانه در زبان بومی روسی را بشناسم.

از جانب گرنیت آیتون، آیهان آکسیکو، فلیکس امکا، آژب آنها، الکساندر آندرسون، جونوی بای (آبه)، پیر مارکو برتیس، اولگا بلینوا، جولین بوتگر، سینو ون بروگل، هیلارچایل، لوکا سیوچی، اندرو کاول، اوانکساتور ولت دیتیش، تونی دیلر، گریت جی، دیمندال، مارک دوری، کارولا امکو، نیک انفیلد، دایانا فوکر، لوسیا گولوسیو، والری گورین، آنتوان گیوم، برند هاین، برنهارد هرچ، گوئن هیزلپ، امی ایرلند، بارت جاکوبز، نریدا جارکی، چریل جانسن، کریستا کونینگ، آدنیک اسلاول، یونگ شان لو، سیلویا لوراگی، لیز من، مارینا ماگالهاس، استفن متیوز، فیلیسیتی میکینز، النامیهان، رونیکا نرسیسین، ریچل نوردلینگر، اندی پالی، اکاترین پروتاسووا، نیک رید، ویلم دی ریسن، ادواردو ریبریو، کرن رایس، مالکوم راس، آرون روبین، هانا سرواسی، دینکه شوکن، سندی استیور، کریس استنزل، آن استورچ، تیم تورنس، پیلار والنزولا، رنه ون دن برگ، ماریا وریکوا، پما وانگدی، جان واترز، ناتان وایت، مری رویت وایز، کاسیا ووتیلاک، فایرو گیرما ورکو، دفن یو و سیهونگ ژانگ حمایت‌های بسیار ارزشمندی داشتم که درباره نسخه‌های قبلی نظر دادند و با صبر و بردباری به پرسش‌هایم درباره افعال متوالی و موضوع‌های مرتبط پاسخ دادند و در طول سال منابع و مآخذ را در اختیارم قرار دادند.

نظراتی ارزشمند از دیکسون تقریباً در هر صفحه آمده است که بدون انتقادات، ایده‌ها، حمایت و تشویق مداوم ایشان، این کتاب هرگز به نتیجه نمی‌رسید.

مدیون کارمندان کتابخانه دانشگاه جیمز کوک هستم، به ویژه کارولین تردریا و برونون فورستر که حمایت‌های همیشگی آن‌ها همچنان برای کار ما ضروری است. سیستم حمایت

بین کتابخانه‌ای کارآمد مانند ساعت کار می‌کرد و از لین کلارک و بریدی سو تشکر ویژه دارم. به خاطر مطالعه دقیق بسیاری از مطالب پیش‌نویس‌های این کتاب و انجام اصلاحات تشکری ویژه از بریگیتا فلیک و جولین دارم. همچنین، از دیوید الیس و جولین برای پیگیری همه امور اداری در مراحل نگارش تشکر می‌کنم. این اثر توسط پروژه‌های کشف شورای پژوهش‌های استرالیا «چگونه و چرا زبان‌ها متفاوت هستند» و «انجمن زبان و جامعه» و همچنین، جایزه کمک‌هزینه تحصیلی خودم حمایت شد. این اثر بدون تشویق جولیا استیر و ویکی سانتر، سردبیران زبان‌شناسی انتشارات دانشگاه آکسفورد، هرگز به نتیجه نمی‌رسید. حمایت و کارایی بی‌وقفه آن‌ها همه آن را ارزشمند کرد.

انتشارات دانشگاه اصفهان

انتشارات دانشگاه اصفهان

فهرست مطالب

عنوان.....	شماره صفحه.....
پیشگفتار مترجمان.....	أ.....
پیشگفتار.....	ج.....
فصل اول: چارچوب افعال متوالی.....	۱.....
۱_۱_ افعال متوالی چگونه هستند؟.....	۲.....
۲_۱_ تعریف فعل متوالی.....	۵.....
۳_۱_ ساخت های فعل متوالی در تاریخ زبان شناسی.....	۱۰.....
۴_۱_ این کتاب درباره چیست؟.....	۱۷.....
۵_۱_ مبانی تجربی و قراردادهای کاربردی.....	۲۰.....
۶_۱_ در آثار زبانی، چگونه ساخت فعل متوالی بررسی شده است؟.....	۲۲.....
فصل دوم: تشخیص افعال متوالی.....	۳۱.....
۱_۲_ فعل متوالی به عنوان یک محمول.....	۳۱.....
۲_۲_ افعال متوالی به عنوان یک بند.....	۳۵.....
۳_۲_ ویژگی های نوایی افعال متوالی.....	۴۰.....
۴_۲_ ارزش های زمان، نمود، وجهیت، وضعیت واقعی، گواهی، وجه و قطبیت مشترک.....	۴۲.....
۵_۲_ ساخت فعل متوالی به عنوان رویدادی واحد.....	۵۰.....
۶_۲_ موضوع های مشترک در ساخت فعل متوالی.....	۵۷.....
۱_۶_۲_ فاعل و مفعول مشترک.....	۵۸.....
۲_۶_۲_ ساخت فعل متوالی با فاعل غیریکسان.....	۶۳.....
۱_۲_۶_۲_ ساخت فعل متوالی با فاعل تجمعی.....	۶۵.....
۲_۲_۶_۲_ ساخت فعل متوالی با تغییر-نقش.....	۶۶.....
۳_۶_۲_ ساخت های فعل متوالی بدون موضوعات مشترک.....	۷۰.....
۷_۲_ خلاصه.....	۷۲.....
فصل سوم: ترکیب و معنای افعال متوالی.....	۷۹.....
۱_۳_ ترکیب ساخت های فعل متوالی.....	۷۹.....
۲_۳_ انواع معنایی افعال متوالی نامتقارن.....	۸۰.....
۱_۲_۳_ جهت و جهت گیری.....	۸۰.....
۲_۲_۳_ نمود، گسترش و تغییر حالت.....	۸۳.....

۳-۲-۳	توالی‌سازی مفهوم ثانویه.....	۸۵
۳-۲-۴	توالی‌سازی افعال متمم‌پذیر.....	۸۸
۳-۲-۵	افزایش ظرفیت و موضوع‌های مشخص.....	۸۹
۳-۲-۶	کاهش ظرفیت.....	۹۳
۳-۲-۷	عالی و مقایسه‌ای.....	۹۶
۳-۲-۸	افعال متوالی رویداد-موضوعی.....	۹۷
۳-۲-۹	سایر معانی افعال متوالی نامتقارن.....	۹۹
۳-۳	افعال متوالی نامتقارن: خلاصه.....	۱۰۲
۳-۴	معنای افعال متوالی متقارن.....	۱۰۳
۳-۴-۱	کنش‌های ترتیبی یا کنش‌های تسلسلی مرتبط با یکدیگر.....	۱۰۳
۳-۴-۲	افعال متوالی نتیجه‌ای و علت-معلولی.....	۱۰۶
۳-۴-۳	افعال متوالی شیوه.....	۱۱۰
۳-۴-۴	توالی‌سازی فعل مترادف یا موازی.....	۱۱۱
۳-۴-۵	افعال متوالی متقارن: خلاصه.....	۱۱۳
۳-۵	مقایسه افعال متوالی متقارن و نامتقارن.....	۱۱۳
۳-۵-۱	دستوری‌شدگی و واژگانی‌شدگی در ساخت فعل متوالی.....	۱۱۵
۳-۵-۲	تصویرگونگی ترتیب اجزاء سایر مشخصه‌های افعال متوالی.....	۱۱۹
۳-۶	خلاصه.....	۱۲۰
فصل چهارم: ویژگی‌های صوری افعال متوالی		
۴-۱	هم‌جواری اجزاء.....	۱۳۱
۴-۱-۱	واژه‌سازی اجزاء.....	۱۳۲
۴-۳	چگونگی تعامل دو پارامتر صوری هم‌جواری و واژه‌سازی.....	۱۳۷
۴-۴	بیان مقوله‌های دستوری.....	۱۴۰
۴-۴-۱	نشانه‌گذاری شخص در افعال متوالی.....	۱۴۱
۴-۴-۲	سایر نشانه‌گذاری مقوله‌های فعلی در افعال متوالی.....	۱۴۹
۴-۴-۳	فرایندهای دستوری دارای بیش از یک جزء فعل متوالی در قلمروشان.....	۱۵۷
۴-۵	تطابق‌گذاری در ساخت فعل متوالی.....	۱۶۱
۴-۶	خلاصه.....	۱۶۴
فصل پنجم: محدودیت‌های توالی‌سازی فعل		
۵-۱	محدودیت توالی‌سازی و ساختار دو فعلی.....	۱۷۳
۵-۲	چه زمانی تسلسل افعال را نمی‌توان افعال متوالی دانست.....	۱۷۷
۵-۲-۱	افعال متوالی و بندهای تسلسلی.....	۱۸۰
۵-۲-۲	افعال متوالی و دیگر ساخت‌های چندفعلی.....	۱۸۷
۵-۳	فعل متوالی و سایر افعال تسلسلی: نتیجه‌گیری.....	۱۹۶

فصل ششم: وجوه متعدد افعال متوالی	۲۰۵
۱-۶ چندین نوع ساخت فعل متوالی در زبان: هم‌جاری یا واژه‌سازی	۲۰۵
۱-۱-۶ افعال متوالی چندکلمه‌ای غیرهم‌جوار و هم‌جوار	۲۰۶
۱-۲-۶ افعال متوالی تک‌کلمه‌ای هم‌جوار و چندکلمه‌ای غیرهم‌جوار	۲۱۰
۱-۳-۶ افعال متوالی غیرهم‌جوار تک‌کلمه‌ای و چندکلمه‌ای	۲۱۳
۱-۴-۶ ساخت فعل متوالی هم‌جوار تک‌کلمه‌ای و چندکلمه‌ای	۲۱۴
۱-۵-۶ افعال متوالی تک‌کلمه‌ای هم‌جوار و غیرهم‌جوار	۲۱۶
۱-۶-۶ زبانی با افعال متوالی غیرهم‌جوار تک‌کلمه‌ای و هم‌جوار چندکلمه‌ای	۲۱۷
۱-۷-۶ سه نوع ساخت فعل متوالی در زبان	۲۱۹
۱-۸-۶ برخی از تعمیم‌ها در زبان‌هایی با بیش از یک نوع ساخت فعل متوالی	۲۲۱
۲-۶ انواع فعل و انواع ساخت فعل متوالی	۲۲۲
۳-۶ خلاصه	۲۲۸
فصل هفتم: افعال متوالی چه فوایدی دارند؟	۲۳۳
۱-۷ ساخت‌های فعل متوالی و نقش دستوری آن‌ها	۲۳۳
۲-۷ ساخت‌های فعل متوالی، معرفگی و کانون	۲۴۶
۳-۷ ساخت‌های فعل متوالی، بازنمایی رویدادها	۲۵۱
۴-۷ زبان‌های دارای افعال متوالی چگونه هستند؟	۲۶۱
۱-۴-۷ نمایه رده‌شناختی زبان‌های دارای ساخت‌های فعل متوالی	۲۶۱
۲-۴-۷ سایر ویژگی‌های زبان‌های دارای ساخت‌های فعل متوالی	۲۶۵
۳-۴-۷ ساخت‌های فعل متوالی و ویژگی‌های وارگان فعلی	۲۶۹
۵-۷ خلاصه	۲۷۰
فصل هشتم: ظهور و انحلال افعال متوالی	۲۷۷
۱-۸ افعال متوالی از کجا آمدند؟	۲۷۷
۱-۱-۸ منشأ ساخت‌های فعل متوالی	۲۷۸
۱-۱-۱-۸ سناریوی ادغام بند	۲۷۸
۲-۱-۱-۸ سناریوی توصیف فعلی	۲۸۵
۳-۱-۱-۸ سناریوی دستوری‌شدگی هم‌زمان	۲۸۶
۲-۱-۸ چه عوامل دیگری موجب گسترش افعال متوالی می‌شوند؟	۲۸۷
۳-۱-۸ افعال متوالی در تاریخ زبان	۲۹۰
۲-۸ افعال متوالی و تماس زبانی	۲۹۲
۱-۲-۸ افعال متوالی به عنوان ویژگی مناطق زبانی	۲۹۳
۲-۲-۸ افعال متوالی در تماس زبانی یک‌به‌یک و پدیده زیرلایه‌ای	۲۹۸
۳-۲-۸ ساخت‌های فعل متوالی در زبان‌های کرئول	۳۰۱
۳-۸ چه اتفاقی برای افعال متوالی در تاریخ زبان رخ داده است؟	۳۰۷
۱-۳-۸ چگونه اجزای افعال متوالی به نشانگرهای دستوری تبدیل شده‌اند؟	۳۰۷

- ۳۰۸..... ۱_۱_۳_۸ زمان-نمود، وجهیت، وضعیت واقعی و گواه‌نمایی
- ۳۱۲..... ۲_۱_۳_۸ جهتی
- ۳۱۲..... ۳_۱_۳_۸ تکواژهای تغییر ظرفیت
- ۳۱۳..... ۴_۱_۳_۸ پیش‌اضافه و پس‌اضافه
- ۳۱۴..... ۵_۱_۳_۸ نشانگرهای مقایسه‌ای و عالی
- ۳۱۴..... ۶_۱_۳_۸ حروف ربط و متمم‌سازها
- ۳۱۹..... ۲_۳_۸ از چند فعل به یک فعل
- ۳۲۱..... ۴_۸ ساخت‌های فعل متوالی در یادگیری و از دست دادن زبان
- ۳۲۳..... ۵_۸ خلاصه
- ۳۳۷..... فصل نهم: ماهیت افعال متوالی
- ۳۳۷..... ۱_۹ ساخت‌های فعل متوالی در یک کلام
- ۳۳۸..... ۲_۹ موضوع‌های مشترک در ساخت‌های فعل متوالی
- ۳۳۹..... ۳_۹ ترکیب ساخت‌های فعل متوالی
- ۳۴۰..... ۴_۹ هم‌جواری و وارسازی در ساخت فعل متوالی
- ۳۴۱..... ۵_۹ بیان مقوله‌های دستوری در ساخت فعل متوالی
- ۳۴۳..... ۶_۹ زایایی و محدودیت توالی‌سازی فعل
- ۳۴۳..... ۷_۹ چه زمانی تسلسل فعل ساخت فعل متوالی نیست
- ۳۴۴..... ۸_۹ ساخت‌های فعل متوالی و ترکیب فعل
- ۳۴۴..... ۹_۹ افعال متوالی و تسلسل بندها
- ۳۴۵..... ۱۰_۹ زبان‌هایی با بیش از یک نوع ساخت فعل متوالی
- ۳۴۶..... ۱۱_۹ کدام افعال بیشتر از سایر افعال در افعال متوالی اتفاق می‌افتند؟
- ۳۴۷..... ۱۲_۹ کدام نوع معنایی افعال متوالی بیشتر از سایر افعال اتفاق می‌افتد؟
- ۳۴۷..... ۱۳_۹ ساخت فعل متوالی چه ماهیتی دارد؟
- ۳۴۸..... ۱۴_۹ زبان دارای ساخت فعل متوالی چگونه است؟
- ۳۴۸..... ۱۵_۹ افعال متوالی از کجا آمده‌اند؟
- ۳۴۹..... ۱۶_۹ چه عوامل دیگری در گسترش ساخت‌های فعل متوالی مؤثر هستند؟
- ۳۵۰..... ۱۷_۹ ساخت فعل متوالی و نقش تماس زبانی
- ۳۵۰..... ۱۸_۹ چه اتفاقی برای ساخت‌های فعل متوالی در تاریخ زبان می‌افتد؟
- ۳۵۳..... فصل دهم: راهنمای کار میدانی: چگونه ساخت‌های فعل متوالی را بیشتر بشناسیم؟
- ۳۵۳..... ۱_۱۰ ابتدا چه چیزی یاد بگیریم و ماهیت منابع
- ۳۵۴..... ۲_۱۰ تشخیص ساخت‌های فعل متوالی
- ۳۵۵..... ۳_۱۰ ترکیب و معانی ساخت‌های فعل متوالی
- ۳۵۶..... ۴_۱۰ ویژگی‌های صوری افعال متوالی
- ۳۵۷..... ۵_۱۰ محدودیت‌های توالی‌سازی فعل و ساختار چندفعلی نسبت به افعال متوالی
- ۳۵۷..... ۶_۱۰ دیگر ویژگی‌های افعال متوالی

۳۵۷.....	۱۰_۷_ نقش ساخت‌های فعل متوالی.....
۳۵۷.....	۱۰_۸_ تاریخ و گسترش ساخت‌های فعل متوالی.....
۳۵۹.....	منابع.....
۳۸۹.....	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی.....
۳۹۷.....	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی.....
۴۰۵.....	فهرست زبان‌ها.....

انتشارات دانشگاه اصفهان

انتشارات دانشگاه اصفهان

فصل اول

چارچوب افعال متوالی

در بسیاری از زبان‌های دنیا، چند فعل با یکدیگر به عنوان یک واحد رفتار می‌کنند. آن‌ها معمولی واحد را تشکیل می‌دهند و نشانگر آشکار هم‌پایگی، ناهم‌پایگی یا وابستگی نحوی دیگری ندارند. این مجموعه از افعال به عنوان «ساخت‌های فعل متوالی» یا به اختصار «افعال متوالی» شناخته می‌شوند. افعال متوالی آنچه را که بتوان به عنوان رویدادی واحد مفهوم‌سازی کرد، توصیف می‌کنند. آن‌ها معمولاً طوری تلفظ می‌شوند که گویی یک کلمه هستند. افعال متوالی به اشتراک فاعل و مفعول گرایش دارند. آن‌ها یک زمان، نمود، وجه و ارزش وجهیت دارند؛ یعنی یک جزء به زمان گذشته و جزء دیگر به زمان حال اشاره نمی‌کند. اجزای افعال متوالی را نمی‌توان جدا از کل ساخت منفی یا پرسشی کرد. هر جزء باید بتواند به تنهایی نیز به کار رود. هر یک از افعال ساخت ممکن است ارزش گذرایی یکسان یا متفاوت داشته باشند. افعال متوالی ابزاری قدرتمند برای نمایش دقیق جنبه‌های مختلف رویدادی واحد هستند. آن‌ها به ویژه در زبان‌هایی که ابزارهایی اندک دارند، معمولاً معانی دستوری، نمود جهت یا سبب را بیان می‌کنند.

افعال متوالی در بسیاری از زبان‌ها با نمایه‌های رده‌شناختی مختلف یافت می‌شوند. آن‌ها در زبان‌های آفریقایی غربی و آسیای جنوب شرقی برجسته هستند و امروزه در بسیاری از زبان‌های اقیانوسیه^۱ و گینه نو^۲ (به ویژه زبان‌های زیرگروه خانواده بزرگ زبان‌های آسترونزی^۳) و آمریکایی (از جمله مناطق آمازون^۴) شناخته شده‌اند و دست‌کم برای دوازده نوع زبان بومی

¹ Oceania

² New Guinea

³ Austronsian

⁴ Amazonian Lowlands

استرالیایی، انواع زبان‌های محاوره‌ای عربی، آرامی سریانی^۱، زبان‌های دراویدی هندی^۲، برخی از زبان‌های تبتی-برمه‌ای^۳، تعداد کمی از زبان‌های شمال شرقی اروپا و تعدادی از زبان‌های هندواروپایی منقرض شده (از جمله هیتی^۴ و ارمنی کلاسیک^۵) توصیف شده‌اند.

۱-۱_ افعال متوالی چگونه هستند؟

افعال متوالی معانی و کارکردهای زیادی دارند. لازم است با چند مثال شروع کنیم. در مثال (۱-۱) از زبان تتون دیلی^۶، زبان آسترونزی تیمور شرقی^۷، فعل متوالی جهت حرکت را بیان می‌کند: 'throw come' به معنای «پرتاب کردن به اینجا» است. ساخت فعل متوالی معنای جهتی دارد. در این مثال و مثال‌های دیگر، اجزای فعل متوالی پررنگ نوشته شده‌اند.

1-1 tuda bola mai
throw ball come

'Throw the ball over here' (lit. throw come)

«توپ را اینجا پرتاب کن» (معنای تحت‌اللفظی: پرتاب کردن آمدن) (هجک ۸، ۲۰۰۶، ص. ۲۴۳).

فعل متوالی در مثال (۱-۲) از زبان ایجو^۸، زبان ایجوید^۹ در نیجریه^{۱۰}، شامل فعل 'take' است. این فعل اجازه می‌دهد ابزار «چاقو» با فعل 'cut' استفاده شود. این ساخت فعل متوالی ابزاری است.

1-2 Eri ogidi aki-ni ndi pei-mi
he machete take-TENSE/ASPECT fish cut-TENSE/ASPECT
'He cut a fish with a machete' (lit. Take cut)

«او ماهی را با کارد برید» (معنای تحت‌اللفظی: گرفتن بریدن) (مک‌ورتر^{۱۲}، ۱۹۹۷، ص. ۴۸).

مانند مثال (۳-۱) از زبان تابا^{۱۳}، زبان آسترونزی در اندونزی، یک فعل می‌تواند به تأثیر فعلی دیگر اشاره داشته باشد. این ایده که «در اثر گاز گرفتن حیوان دیگر خوک مرده است» با مجموعه افعال «گاز گرفتن» و «مردن» بیان می‌شود. نشانگر واقعی یک بار در ترکیب فعلی

¹ Syriac Aramaic

² Dravidian languages of India

³ Tibeto-Burman

⁴ Hittite

⁵ Classical Armenian

⁶ Tetun Dili

⁷ East Timor

⁸ Hajek

⁹ Ijo

¹⁰ Ijoid

¹¹ Nigeria

¹² McWhorter

¹³ Taba

بیان می‌شود، آن را به عنوان یک کل مشخص می‌کند و به دنبال فعل آخر می‌آید. این ساخت فعل متوالی علت-معلولی است.

1-3 n=babas welik n=mot do
3sg=bite pig 3sg=die REAL
'It bit the pig dead' (literally: bite die)

«گاز گرفتن خوک را کشت» (معنای تحت‌اللفظی: گاز گرفتن مردن) (بودن^۱، ۲۰۰۱، ص. ۲۹۷).

ساخت فعل متوالی ممکن است به تسلسلی از کنش‌های به هم پیوسته اشاره داشته باشد. در مثال (۱-۴) از زبان آلامبلاک^۲، زبان سپیک هیل^۳ از زبان‌های پاپوآ گینه نو^۴ (بروس^۵، ۱۹۸۸، ص. ۲۷)، 'getting' و 'putting' به دنبال یکدیگر می‌آیند. این ساخت فعل متوالی ترتیبی است.

1-4 wa-rim-ak-hita-n-m
IMPV-ELEV-get-put-2sg-3pl

'Get them on a level plane toward me (and) put them up there' (lit. get put)

«آنها را در مسیری به سمت من بیاور (و) آنها را آنجا بگذار» (معنای تحت‌اللفظی: آوردن گذاشتن) (بروس، ۱۹۸۸، ص. ۲۷).

افعال در ساخت فعل متوالی می‌توانند با هم آیی اصطلاحی را تشکیل دهند؛ همان‌طور که در مثال 'believe' xə se از زبان اوه^۶ به معنای 'get hear' یا در زبان آکانی^۷ 'believe' gye di به معنای 'get eat' است (امکا^۸، ۲۰۰۶، ص. ۱۳۷). در بسیاری از زبان‌های آفریقای غربی، مفهوم 'believe' با فعل متوالی بیان می‌شود که معنای کلی آن را نمی‌توان به آسانی از معنای اجزاء آن استنباط کرد.

ساخت فعل متوالی ممکن است از بیش از دو فعل تشکیل شود. مثال (۱-۵) از زبان تاریانا^۹، زبان آراواک^{۱۰} در شمال غربی آمازون، دارای فعل متوالی به سه جزء 'make'، 'take' و 'cross' است. معنای این فعل متوالی 'bring across' است.

¹ Bowden

² Alambak

³ Sepik Hill

⁴ Papua New Guinea

⁵ Bruce

⁶ Ewe

⁷ Akan

⁸ Ameka

⁹ Tariana

¹⁰ Arawak

1-5 phia-ka phita pi-thaketa pi-eme
 you-REC.P.VIS 2sg+take 2sg-cross+CAUS 2sg-stand+CAUS
 ha-ne-na hyapa-na-nuku
 DEM-DIST-CL:VERST hill-CL:VERT-TOP.NON.A/S
 'It was you who brought that mountain across (lit. take make. Cross make. Stand)
 (the river) to the other side' (said the king)

«تو همان کسی بودی که از طرف کوه به سمت رودخانه حرکت کردی (معنای تحت‌اللفظی: حرکت کردن، عبور کردن، ایستادن) (پادشاه پرسید)

فعل متوالی در زبان اسرانا^۱، زبان کرئول هلندی رسمی^۲، حتی ممکن است طولانی‌تر باشد. تسلسل افعال 'run'، 'go'، 'take'، 'carry'، 'go'، 'give' در مثال (۱-۶) ساخت فعل متوالی را تشکیل می‌دهد.

1-6 Lon go teki a buku tyari go gi a leriman
 run go take the book carry go give the teacher
 'Run (and) fetch the book (and) take it to the teacher' (run go take carry go give)
 «بدو برو کتاب رو به معلم بدن» (دویدن، رفتن، حمل کردن، بردن، دادن) (سببا^۳، ۱۹۸۷، ص. ۴۰).

فعل متوالی معمولاً در زبانی که فاقد افعال متوالی است، مانند انگلیسی یا پرتغالی، به یک بند تک فعلی ترجمه می‌شود. در طی یک پژوهش میدانی با سخنگویان تارینا، مشکلاتی داشتم. برای مثال، برای ترجمه کردن فعل پرتغالی 'trazer' 'bring' به زبان تارینا، باید از فعل متوالی 'hita-inu' 'get come' استفاده می‌کردم، گراسیلیانو سانچز بریتو^۴، به کمک آمد و توضیح داد: «این زبان مانند زبان پرتغالی نیست، ما نمی‌توانیم آن را فقط با یک فعل بیان کنیم».

ترجمه برخی از انواع افعال متوالی به انگلیسی ممکن است چالش‌برانگیز باشد. گرین^۵ (۱۹۹۵، ص. ۲۸۰) در تحلیلش از افعال متوالی ترتیبی در زبان گور-گونی^۶ نشان داد ترجمه تک‌بندی برای این مثال‌های گور-گونی غیرممکن است و زبان انگلیسی مستلزم آن است که یکی از افعال با دیگری ناهم‌پایه یا هم‌پایه باشد. ساخت‌های فعل متوالی در زبان گور-گونی دارای توالی آهنگی یک بند واحد هستند، ارزش قطبیت، وجه و زمان مشترک دارند و هر چقدر هم که بیان آن‌ها دشوار باشد، رویدادهایی که توصیف می‌شوند، به‌جای دو رویداد یا کنش مجزا، به عنوان یک رویداد در نظر گرفته می‌شوند. انفیلد^۷ (۲۰۰۸ الف، ص. ۱۳۱) در

¹ Sranan

² Dutch-based Creole

³ Sebba

⁴ Graciliano Sanchez Brito

⁵ Green

⁶ Gurr-Goni

⁷ Enfield

بحث خود دربارهٔ ساخت فعل متوالی در زبان لائو^۱، اشاره می‌کند در ترجمهٔ انگلیسی این واقعیت غیرممکن است که عناصر (ساخت فعل متوالی) هر کدام از افعال بی‌نشان وضعیت مشابه را منعکس کرد. ترجمه به‌ناچار شامل کلمهٔ and خواهد بود؛ اما این موضوع افعال متوالی را به بندهای هم‌پایه تبدیل نمی‌کند.

ساخت‌های فعل متوالی - هرچند متنوع هستند - همیشه از چندین فعل تشکیل شده‌اند که یک محمول را تشکیل می‌دهند. توالی‌سازی فعل را می‌توان به عنوان یک فن دستوری در نظر گرفت که برای بیان معانی زیادی به کار می‌رود. نحوهٔ تعریف فعل متوالی پرسش بعدی ماست.

۱-۲_ تعریف فعل متوالی

ساخت فعل متوالی ویژگی‌های زیر را دارد:

الف- ساخت فعل متوالی شامل دو یا چندین فعل است، هر کدام از آن‌ها می‌تواند به عنوان فعل در یک بند به کار رود. هر فعل زمانی که به‌تنهایی استفاده می‌شود یا در ساخت فعل متوالی استفاده می‌شود، ممکن است معانی مختلفی داشته باشد، اما معانی باید مرتبط باشند. هر فعل باید به‌تنهایی نیز کاربرد داشته باشد.

ب- نشانهٔ وابستگی مانند هم‌پایگی، ناهم‌پایگی یا هر نوع وابستگی بین افعال در ساخت فعل متوالی وجود ندارد. مهم است که ساخت‌های فعل متوالی از ساخت‌های دیگر که متشکل از چندین فعل هستند و ممکن است مشابه (اما هرگز یکسان) به نظر برسند، با دقت متمایز شوند. معمولاً مجموعه‌ای از ویژگی‌های گفتاری و دستوری وجود دارند که ساخت فعل متوالی را از انواع تسلسل فعل، ناهم‌پایگی و دیگر انواع متمایز می‌کنند.

پ- ساخت فعل متوالی تک‌بندی است، به عنوان محمول واحد عمل می‌کند.

پ۱- مقوله‌های دستوری که با محمولی تک‌بندی در زبان به کار می‌روند ساخت فعل متوالی کامل را در قلمروشان دارند. آن‌ها شامل زمان، نمود، گواه‌نمایی، وجهیت، وجه، وضعیت واقعی، توان منظوری، قیدهای حالت و همچنین نشانگرهای ناهم‌پایگی (از جمله بندهای موصولی) هستند.

پ۲- معمولاً کل ساخت فعل متوالی، نه یکی از اجزای آن، منفی یا پرسشی می‌شود.

¹ Lao

پ۳- ساخت فعل متوالی به طور کامل تکرار می‌شود. در جایگاه پاسخ‌گویی به پرسش، پاسخ فقط یک جزء از فعل را شامل نمی‌شود، بلکه شامل کل ساختار است.

پ۴- ساخت فعل متوالی نمی‌تواند به سهولت به تعدادی بند هم‌پایه تجزیه شود.

پ۵- به طور کلی، ساخت فعل متوالی دارای آهنگ نوایی واحد است و مانند یک فعل تلفظ می‌شود؛ به گونه‌ای که احتمالاً توقفی در آن وجود ندارد.

ت- ساخت فعل متوالی ارزش گذرایی خودش را دارد. افعالی که ساخت فعل متوالی را تشکیل می‌دهند ممکن است از لحاظ گذرا بودن متنوع باشند. گذرا بودن ساخت فعل متوالی به گذرا بودن اجزای فعل و نوع ساخت فعل متوالی بستگی دارد.

ث- معمولاً دست‌کم یک موضوع مرکزی مشترک برای تمام افعال در ساخت فعل متوالی وجود دارد. موضوع مشترک معمولاً فاعل نحوی است (شامل فاعل گذرا با برچسب A و فاعل ناگذرا با برچسب S). مفعول و متمم نیز مشترک هستند.

ج- ساخت فعل متوالی رویدادی واحد را توصیف می‌کند. رویدادی که با ساخت فعل متوالی توصیف می‌شود ممکن است ساده یا پیچیده باشد و ممکن است مجموعه‌ای از کنش‌ها یا وضعیت‌های مرتبط را پوشش دهد.

سرمنون ساخت فعل متوالی در زبان همه ویژگی‌های «الف» تا «ج» را دارد. مشخصه‌های «الف» تا «پ» افعال متوالی را از سایر افعال تسلسلی یا عناصر فعل مانند متمایز می‌کنند. در واقع، برای نشان دادن تسلسل افعال یادشده، ساخت فعل متوالی مستلزم اثبات تشکیل محمول واحد و تک‌بندی بودن است. آزمون‌هایی دقیق اعمال می‌شوند تا نشان دهند فعل متوالی دارای ارزشی واحد برای کل مقوله‌های محمول است. رعایت ترتیب این ویژگی‌ها شرط احتیاط است. ساخت فعل متوالی هم‌جوار مانند محمول واحد تلفظ می‌شود. اما فعل متوالی غیرهم‌جوار ممکن است این‌گونه نباشد و پارامتر «پ۵» ممکن است به طور کلی اعمال نشود.

فعل متوالی سرمنون دارای تمام موضوع‌های مرکزی - فاعل و مفعول - و همچنین متمم مشترک است و تصویری محکم و منسجم از رویداد را تشکیل می‌دهد. در واقع، هر زبان متوالی‌سازی دارای ساخت فعل متوالی با فاعل یکسان است. اما گاهی زبانی دارای نوع فرعی از افعال متوالی است که اجزای آن جنبه‌های مختلف رویداد را توصیف می‌کنند و در عین حال، هیچ موضوع مشترکی ندارند؛ بنابراین، فقط پارامتر «ت» تا حدی اعمال می‌شود.